

GÖTEBORGS UNIVERSITET

LÄGESRAPPORT OM RANKNINGAR AV UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR

Magnus MacHale-Gunnarsson

Analys och utvärdering, Forsknings- och innovationskontoret, Göteborgs universitet

PM 2015:09

Diarienummer V 2015/758

September 2015

PM

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning.....	4
Vilka rankningar finns?	4
Vilken kvalitet håller dagens rankningar?	7
Vad används rankningarna till?	7
Hur kommer rankingssituationen att utvecklas?	8
Lärosätenas hantering	9
Referenser / Läs mer	9

Sammanfattning

De tre rankingarna Shanghai, QS och THE dominerar fortfarande marknaden, även om U-Multirank och Best Global Universities får också viss uppmärksamhet. I Sverige är det bara Urank som har publicerat en återkommande ranking, men gruppen har inte lyckats skapa stabilitet i publiceringen. Flera rankingar har lagts ned eller somnat in.

Ingen svensk ranking och ingen internationell ranking håller sådan kvalitet att den kan användas i lärosätenas egna kvalitetsarbeten. Uranks transparens har reducerats betydligt sedan 2010, vilket gör den mindre intressant för lärosätena själva.

Trots rankingarnas låga kvalitet används de, framförallt av internationella studenter och finansiärer. Såväl finansiärer som potentiella studenter har ett stort behov av att veta vilka lärosäten som är ”bra”, samtidigt som utbudet av möjliga lärosäten har ökat dramatiskt i takt med globaliseringen. De internationella rankingslistorna är de enda tillgängliga instrumenten för detta. I vissa fall används de som en slags ackrediteringar, av typen ”finns universitetet på någon av de tre stora rankingarnas topp-100-listor?”, och i andra fall används listorna mer okritiskt. Flera länder använder en eller flera av de tre stora rankingslistorna när de erkänner utländska examina (Ryssland), när stipendier för utlandsstudier ska fördelas (Ryssland, Brasilien), när tillstånd ges till utländska lärosäten att verka i landet (Indien), eller när arbetstillstånd ges till utlänningar (Danmark, Nederländerna).

En i sammanhanget inte oviktig fråga är huruvida studenter använder sig av rankingar när de väljer lärosäte. Det finns inga undersökningar som säger något definitivt om den saken vad gäller svenska lärosäten, men ett flertal undersökningar antyder att det i Sverige framförallt är internationella studenter som känner till och låter sig influeras av rankingslistor när de väljer lärosäte.

Det verkar också som att även forskningssidan påverkas av rankingar: Studier pekar på att lärosäten använder sig av rankingar när de anställer nya forskare, och att forskare hellre citerar artiklar från högt rankade lärosäten.

De svenska lärosätena har till stor del vant sig vid rankingarna. På sina håll påverkar rankingarna nu hur lärosätena utformar sina verksamheter, även om inget lärosäte har något uttalat långsiktigt mål om att avancera på rankinglistor.

Inledning

Intresset för rankingar av universitet och högskolor har under det senaste decenniet ökat radikalt. Det finns många rankingar av olika slag – många publiceras bara en gång, många innehåller bara lärosäten från ett enda land, och många försöker mäta något annat än akademisk kvalitet (t.ex. närvaro i sociala medier eller bäst studentliv).

De internationella listor som har störst genomslag är fortfarande Shanghai, QS och THE, men U-Multirank och Best Global Universities får viss uppmärksamhet också. I Sverige har Urank fått visst genomslag, men den är fortfarande instabil i sin metod och sin publicering.

Vilka rankingar finns?

Det finns idag ett 20-tal universitets- och högskolerankingar med relevans för svenska lärosäten.¹ De flesta av dessa är internationella (dvs. rankar lärosäten i flera olika länder), men det finns också några svenska listor. Tre internationella rankingar får avgjort mest uppmärksamhet: Shanghai, QS samt THE.

Shanghai-rankingen heter egentligen [Academic Ranking of World Universities](#) och produceras av *Shanghai Jiao Tong University*. Den skapades för att mäta hur det går med den kinesiska satsningen på att skapa universitet av internationell toppklass. Frågan som rankingen försöker besvara är alltså ungefär ”Finns det några kinesiska universitet som kan mäta sig med de stora amerikanska och brittiska drakarna?”. Indikatorerna är helt inriktade på elitforskning inom naturvetenskap, teknikvetenskap och medicin. Nobelpris väger mycket tungt. De svenska lärosätenas placering visas i tabell 1 nedan.

QS-rankingen heter [QS World University Rankings](#) och produceras av det brittiska analysföretaget *QS*. Tidigare producerades den på uppdrag av *Times Higher Education*, som också publicerade rankingslistan (se nedan om THE-rankingen). Nu publiceras den istället av QS själva. QS-rankingen har bredare ambitioner om att mäta universitetskvalitet än Shanghai-rankingen, och den innehåller indikatorer för både forskning och utbildning. En kontroversiell del av rankingen är de två anseendeundersökningar som ingår och som viktas med totalt 50 % i slutresultatet. QS kallar dessa undersökningar peer review, men i själva verket handlar det om webbenkäter. Dessa skickas till ett mycket stort antal personer (troligen hundratusentals) och besvaras av några tusen personer (de exakta siffrorna rapporteras inte). Eftersom dessa undersökningar väger så tungt och eftersom även de flesta svenska lärosäten troligen inte får mer än några tiotals omnämningar blir resultaten för svenska lärosäten på QS-rankingen tämligen instabila. De svenska lärosätenas placering på QS-rankingen visas i tabell 2 nedan.

¹ Det finns dock även en uppsjö rankingar inom ekonomiområdet (rankingar av handelshögskolor, ekonomiutbildningar, MBA-program, etc.).

Tabell 1: Svenska lärosätens placering på Shanghai-rankningen.

Lärosäte	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Karolinska institutet	39	46	45	48	53	51	50	42	44	42	44	47	48
Uppsala universitet	59	74	60	65	66	71	76	66	67	73	73	60	61
Stockholms universitet	102-151	97	93	84	86	86	88	79	81	81	82	78	77
Lunds universitet	93	92	99	90	97	97	101-151	101-150	102-150	101-150	101-150	101-150	101-150
Göteborgs universitet	152-200	153-201	153-202	201-300	203-304	201-302	201-302	201-300	201-300	151-200	151-200	151-200	151-200
Kungliga tekniska högskolan	201-250	153-201	203-300	201-300	203-304	201-302	201-302	201-300	201-300	201-300	201-300	201-300	201-300
Sveriges lantbruksuniversitet	201-250	202-301	203-300	201-300	203-304	201-302	303-401	201-300	301-400	301-400	201-300	201-300	201-300
Umeå universitet	152-200	202-301	203-300	201-300	203-304	201-302	201-302	201-300	201-300	201-300	201-300	201-300	301-400
Chalmers	251-300	202-301	203-300	201-300	203-304	201-302	303-401	201-300	201-300	301-400	301-400	301-400	301-400
Linköpings universitet	351-400	404-502	301-400	301-400	403-510	402-503	402-501	401-500	401-500	301-400	301-400	301-400	301-400
Handels-högskolan i Stockholm			301-400	301-400	305-402	402-503	402-501	301-400	301-400	301-400	401-500	401-500	401-500

Tabell 2: Svenska lärosätens placering på QS-rankningen.

Lärosäte	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Lunds universitet	180	122	106	88	67	72	86	71	67	60	70
Kungliga tekniska högskolan	196	172	192	173	174	150	180	142	118	110	92
Uppsala universitet	180	111	71	63	76	62	83	81	79	81	102
Chalmers	166	147	197	162	198	204	202	223	202	175	132
Stockholms universitet	227	261	246	239	215	168	178	171	170	182	183
Göteborgs universitet	190	284	276	258	185	183	184	193	205	206	247
Linköpings universitet	445	322	371	450	450	389	401	340	331	283	286
Umeå universitet	329	311	299	299	318	297	273	297	289	267	319
Handelshögskolan i Stockholm	359	207	273	280	257	-	-	-	-	-	-

THE-rankningen heter [THE World University Rankings](#) och produceras av den brittiska tidskriften *Times Higher Education* (som inte längre har något att göra med dagstidningen Times). THE samarbetade 2004-2009 med QS om rankningen, men bröt med QS 2009 och påbörjade ett samarbete med det multinationella, New York-baserade nyhets- och informationskoncernen *Thomson Reuters*, vilket resulterade i en helt ny rankning, publicerad första gången i september 2010. 2015 upphörde samarbetet med Thomson Reuters och THE utför nu rankingsarbetet själva.

THE-rankningen liknar i sin ambition QS-rankningen, men anseendeundersökningarna väger inte riktigt lika tungt. THE låter dessutom genomsnittlig fältnormerad citeringsgrad² väga så mycket som en tredjedel av slutresultatet.

De svenska lärosätenas placering på THE-rankningen visas i tabellen nedan.

Tabell 3: Svenska lärosätens placering på THE-rankningen.

Lärosäte	2010	2011	2012	2013	2014
Karolinska institutet	43	32	42	36	44
Lunds Universitet	89	80	82	123	119
Uppsala Universitet	147	87	106	111	98
Stockholms Universitet	129	132	117	103	98
Kungliga tekniska högskolan	193	187	140	117	126
Göteborgs universitet	251-300	201-225	201-225	201-225	226-250
Chalmers	201-225	226-250	226-250	276-300	276-300
Umeå Universitet	251-300	226-250	251-300	301-325	351-375
Sveriges lantbruksuniversitet	199	226-250	251-300	251-275	251-275
Linköpings Universitet	301-350	301-350	301-350	301-325	351-375

När THE bröt samarbetet med Thomson Reuters valde de senare att fortsätta att samla in data och sedan sälja dessa till andra aktörer som vill skapa egna rankningar. Redan 2014 presenterade den amerikanska tidskriften *US News & World Report* (USN&WR) rankingen [Best Global Universities](#) baserat på data från Thomson Reuters. Rankningen, som är mycket lik THE-rankningen, fick omedelbart ett visst erkännande³. Man kan notera att en rysk organisation, [Round University Ranking](#), också köpte data från Thomson Reuters och skapade sin egen ranking 2014, men att detta i stort sett inte fick någon uppmärksamhet alls, åtminstone inte i västerländsk media.

[U-Multirank](#) är en ranking vars utveckling har bekostats av EU-kommissionen. U-Multirank publicerades första gången 2014. Till skillnad från Shanghai, QS och THE presenterar U-Multirank inte en enda lista, utan användarna kan själva välja vilka indikatorer som ska användas. Dessutom samlar U-Multirank in data i två spår – dels ett lärosätesövergripande spår, och dels ett ämnesspecifikt spår. I det ämnesspecifika spåret samlas data in för enskilda institutioner (eller motsvarande). Ett stort antal indikatorer samlas in, indelade i fem breda kategorier: Research, Teaching & learning, Regional engagement, Knowledge transfer, samt International orientation. Indikatorernas skalor är mycket grova – ”genomsnittlig”, ”under genomsnittet”, eller ”över genomsnittet”.

U-Multirank har haft stora ambitioner om att skapa en bra och rättvis ranking, men de grundläggande problemen för internationella rankingar kvarstår: lärosäten som verkar inom olika nationella system har olika uppgifter, olika sätt att redovisa sin verksamhet, och

² Att den är fältnormerad innebär att 1 citering betyder ”lika många citeringar som genomsnittet för ämnesområdet”, vilket gör att citeringsintensiva ämnesområden som kemi inte dominerar citeringsglesa ämnesområden som matematik lika mycket. Att den är genomsnittlig innebär att det totala antalet citeringar inte spelar någon roll, utan det är citeringar *per publikation* som räknas.

³ [Hong Kongs regering godkänner USN&WR-rankingen](#) vid sidan av Shanghai, QS och THE; och ett [saudiarabiskt stipendieprogram gör samma bedömning](#).

olika finansieringsmodeller. Att jämföra hela lärosäten medför också stora problem med att jämföra lärosäten med olika ämnesprofiler. Vidare har U-Multirank inte lyckats få så många lärosäten att delta i rankningen, och det gäller särskilt de högst ansedda lärosätena.

Ett annat problem som är speciellt för U-Multirank är att eftersom hela deras grundtanke är att inte ge en enkel topplista så är det svårare för dem att få genomslag i media – tio-i-topp-listans enkelhet går förlorad. Rankningen har inte lyckats få något genomslag utanför akademiska kretsar.

Förutom dessa rankningar finns flera mindre.⁴ Några av dessa är helt bibliometriska ([Leiden/CWTS](#), [Scimago](#), [Middle East Technical University/URAP](#), [Taiwan/NTU](#)), några är specialiserade på någon särskild aspekt ([Webometrics](#), [GreenMetric](#)), medan andra är mer breda ([Center for World University ranking/CWUR](#)).

Det finns en svensk, återkommande ranking, [Urank](#). Den produceras av en ”association” (det är den term de själva använder) grundad av Stig Forneng, Ingemar Lind och Thorsten Nybom. Rankningen baseras helt på uppgifter från SCB och UKÄ. Under ett par år publicerades den av Dagens Nyheter, som förmodligen också stod för en del av finansieringen. Det har också gått att köpa mer detaljerade uppgifter från Urank, vilket givit ytterligare intäkter. Det är oklart om Urank fortfarande är aktivt; webbplatsen uppdaterades senast i juli 2014.

Flera rankningar har slutat att publiceras: *Mines ParisTech Professional*, *Rater*, *CHE Excellence*, *Svenskt näringslivs Högskolekvalitet* och *Sydsvenska industri- och handelskammarens högskoleranking* har alla försvunnit.

Vilken kvalitet håller dagens rankningar?

De internationella rankningar som finns idag har varken tillräcklig validitet eller reliabilitet för att kunna användas som instrument för lärosätenas egna kvalitetsarbeten (Almgren 2008; Analys och utvärdering 2010; Bolton 2010; rauhvargers 2011; Rauhvargers 2013).⁵ U-Multirank hade höga ambitioner och stora förhoppningar knutna till sig om transparens, rättvisa och validitet, men de har inte lyckats nå de ambitionerna, om inte annat så på grund av de inte lyckats engagera fler lärosäten.

Vad används rankningarna till?

I takt med att högre utbildning och forskning internationaliseras, och att antalet lärosäten globalt ökar snabbt, blir behovet av stöd för bedömning av lärosäten allt större. Finansiering samt potentiella studenter och deras föräldrar behöver kunna skaffa sig en uppfattning

⁴ Dvs. de får mindre uppmärksamhet.

⁵ Med undantag för vissa specialfall: CHE kan kanske användas av vissa institutioner inom vissa ämnen; Webometrics kan kanske användas av IT- och informationsavdelningar; vissa ekonomirankingar kan kanske användas av vissa handels- och ekonomihögskolor.

om vilka lärosäten som är bra⁶ och vilka som inte är det. Även lärosätena själva har behov av detta när de söker internationella samarbetspartners. Eftersom det egentligen inte finns något alternativ till rankingarna används de därför till just detta. I vissa fall fungerar det mest som en slags ackreditering ("Finns universitetet på någon av de tre stora listornas topp-100-listor?") och vissa fall används de mer okritiskt ("Högre placering = högre lärosäteskvalitet"⁸) Flera länder använder en eller flera av de tre stora rankingslistorna när de erkänner utländska examina (Ryssland), när stipendier för utlandsstudier ska fördelas (Ryssland, Brasilien), när tillstånd ges till utländska lärosäten att verka i landet (Indien), eller när arbetstillstånd ges till utlänningar (Danmark, Nederländerna).

De tre stora rankingarna, samt i viss mån Urank, får ett visst utrymme i svensk allmänmedia. På det sättet används rankingarna som allmän kvalitetsmarkör i den offentliga debatten.

Vilken roll spelar rankingar när studenter väljer lärosäte? De undersökningar som finns i ämnet är alla begränsade på olika sätt, men det går ändå att urskilja två avgörande parametrar: internationella studenter intresserar sig mer för rankingar än nationella studenter, och studenter som är väl bekanta med den akademiska världen (antingen för att de kommer från en akademisk familj eller för att de har studerat på högskolan) är mer intresserade av rankingar än studenter som är nybörjare i den akademiska miljön (Hazelkorn 2011:126ff). Det betyder att nationella studenter på grundnivå med föräldrar som inte har studerat på högskolan har lägst tendens att titta på rankingar när de väljer lärosäte, medan internationella studenter på avancerad nivå från akademikerhem har högst tendens att låta rankingar påverka deras val av lärosäte. I Sverige läser nästan alla internationella (inresande) freemover-studenter på avancerad nivå, varför man kan förenkla bilden ytterligare och säga att i Sverige bryr sig internationella freemover-studenter mer om rankingar än inhemska studenter. (Utbytesstudenter styrs framförallt av utbytesavtalen.)

Även på forskningssidan påverkar rankingar. En brittisk rapport drar slutsatsen att lärosäten använder sig av rankingar när de anställer nya forskare⁹. En annan studie visar att forskningsartiklar från högt rankade lärosäten citeras snabbare än andra artiklar.¹⁰

Hur kommer rankingssituationen att utvecklas?

Intresset för rankingar verkar inte på något sätt avmattas, utan tvärtom stiger det. Nya rankingar kommer till och de existerande rankingarna växer i omfång. I USA har man en lång erfarenhet av nationella rankingar inom högskolesektorn, och där har utvecklingen gått mot mer specialiserade rankingar (bästa liberal arts-collegen, mest prisvärda collegen, mest tech-transfer, osv.). Kanske får vi se samma utveckling mot mer speciali-

⁶ Vad som är "bra" varierar naturligtvis med vilket syfte man har.

⁷ Ett exempel är ett [stipendieprogram från Hong Kong](#).

⁸ Ett exempel är när [Tillväxtanalys föreslog](#) att placering på THE-rankingen skulle utgöra en indikator för att mäta svensk innovationsförmåga.

⁹ Research Professional (2014). [Universities look to rankings for staff recruitment](#). 2014-10-03.

¹⁰ University World News (2014). [Academic reputation affects citation count](#). 2014-10-15.

serade rankingar i Sverige och internationellt.¹¹ Hittills har dock tillväxten till största delen bestått av ämnesranking (THE, QS och Shanghai) samt geografiska rankingar (THE¹², QS¹³ och USN&WR¹⁴)

Lärosätenas hantering

Enligt min uppfattning är de svenska lärosätena nu betydligt mindre nervösa inför rankingarna än vad som var fallet för några år sedan. Det beror troligen dels på att man har vant sig, och dels på att man har lärt sig mer om rankingarna. Inget svenskt lärosäte har mig veterligen något uttalat långsiktigt mål om att avancera på rankingslistor.

EUA genomförde förra året en enkätundersökning bland sina medlemslärosäten för att ta reda på hur rankingarna påverkade dem (Hazelkorn m.fl. 2014). De kom bland annat fram till att rankingarna har haft följande effekter på lärosätena: i) lärosätena följer rankingarnas resultat; ii) de förtydligar sin profil och kärnverksamhet; iii) de förbättrar sin uppgiftsrapportering, och iv) de utökar sina marknadsföringsinsatser.

Det finns ingen formell samordning mellan svenska lärosäten gällande rankingsrapportering, men det finns informella kontakter mellan de svenska (och några norska) lärosäten; ett exempel är Facebook-gruppen "Högskoleranking".

Referenser / Läs mer

Det finns vid det här laget ganska mycket skrivet om rankingar. Här är ett urval av skrifter.

Almgren, E. (2008). [Rankning av universitet och högskolor som studentinformation?](#), 2008:40R. Stockholm: Högskoleverket.

Högskoleverket fick i uppdrag av utbildningsdepartementet att undersöka om högskolerankingar kunde vara till nytta för svenska studenter. De kom fram till att så inte var fallet, i denna utmärkta genomgång.

Analys & utvärdering (2013). [University ranking lists. A directory](#). Rapport 2013:03.

En systematisk genomgång av de rankinglistor som är relevanta för Göteborgs universitet, inklusive en kvalitetsbedömning av listorna ("rankning av rankingar") och ett försök att mäta deras genomslag.

¹¹ Denna min gissning delas av [den australiensisk rankingexperten Simon Marginson](#). En gissning är det likafullt.

¹² Asien och "BRIC and Emerging Economies".

¹³ "Arab Region", Asien, Latinamerika och BRICS.

¹⁴ "Arab Region", Asien, Australien/Nya Zeeland, Europa och Latinamerika.

Analys och utvärdering (2010). [Att leva med universitetsrankingar. En analys av olika universitetsrankingar och hur Göteborgs universitet kan förhålla sig till dem](#). Rapport 2010:04.

En resonerande rapport som kan sägas vara en mer utförlig version av föreliggande skrift.

Bolton, G. (2010). [University rankings: Diversity, excellence and the European initiative](#), Advice paper 3, June 2010. League of European Research Universities.

League of European Research Universities är en förening av högstatusuniversitet, och de är mycket kritiska till rankingar.

Hazelkorn, Ellen (2011). *Rankings and the reshaping of higher education. The battle for world-class excellence*. ISBN 978-0-230-24324-8. Palgrave Macmillan.

Hazelkorns bok sammanfattar läget tämligen väl, och innehåller referenser till relevanta undersökningar.

Hazelkorn, Ellen; Loukkola, Tia & Zhang, Thérèse (2014). [Rankings in institutional strategies and processes: Impact or illusion?](#). EUA.

Rapporten grundar sig på en enkät till EUA:s medlemslärosäten om hur de påverkas av rankingarna.

Rauhvargers, Andrejs (2011). [Global university rankings and their impact](#). EUA report on rankings 2011.

EUA färdigställde 2011 en rapport om rankingar. En god genomgång som beskriver situationen och problemen väl. Den innehåller också information om de planerade rankingarna U-Multirank och AHELO.

Rauhvargers, Andrejs (2013). [Global university rankings and their impact. Report II](#). EUA report on rankings 2013.

EUA färdigställde tidigare i år en uppdatering av sin tidigare rapport om rankingar. En god genomgång som beskriver situationen och problemen väl.

Sundén, Pontus (2012). *Svenska lärosätens hantering av internationella rankingar*. Examensarbete på lärarprogrammet LAU370. Rapportnummer VT12-2910-003. Göteborgs

universitet.

Grundstenen i Sundéns arbete är en enkät till rektorerna vid Sveriges samtliga universitet och högskolor, med frågor om vad rektorerna har för uppfattning om rankingarna och hur de påverkar lärosätenas arbete.